

**UCHWAŁA NR XXXII/223/22
RADY GMINY KIWITY
z dnia 29 marca 2022 r.**

w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Kiwity na lata 2022-2028

Na podstawie art.18 ust.2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2022, poz.559) Rada Gminy Kiwity uchwala, co następuje:

§ 1. Zatwierdza się Plan Odnowy Miejscowości Kiwity na lata 2022-2028 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy

Rafał Wojczulanio

Załącznik do Uchwały
Nr XXXI/223/22 Rady Gminy Kiwity
z dnia 29 marca 2022 r.

Gmina Kiwity

Plan Odnowy Miejscowości Kiwity na lata 2022-2028

MARZEC 2022

SPIS TREŚCI

Wstęp	4
1. Charakterystyka miejscowości	5
2. Inwentaryzacja zasobów miejscowości	9
2.1 Historia wsi	9
2.2 Zasoby społeczne	19
2.3 Zasoby przyrodnicze	21
2.4 Zasoby kulturalno-oświatowe	22
2.5 Zasoby infrastrukturalne	25
2.6 Obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców	27
3. Analiza SWOT	28
4. Wizja rozwoju wsi	30
5. Planowane kierunki rozwoju wsi	30
6. Harmonogram wdrażania Planu Odnowy Miejscowości	32
7. Monitorowanie i nadzór realizacji Planu Odnowy Miejscowości	33

Wstęp

Plan odnowy miejscowości to dokument, który określa ścieżkę rozwoju określonej wsi. Podstawową jego część stanowi opis zasobów wsi i tkwiącego w niej potencjału społecznego oraz możliwości organizacyjnych mieszkańców. Na tej podstawie dokonana zostaje analiza słabych i mocnych stron miejscowości oraz szans i zagrożeń jej rozwoju. Stanowi to podstawę do podjęcia prac nad określeniem kierunków rozwoju miejscowości i wyznaczeniem zadań, których realizacja ma się przyczynić do osiągnięcia zakładanego stanu w określonej perspektywie czasu.

Rozwój wsi ma nastąpić w wyniku jej tzw. odnowy czyli procesu obejmującego szeroki wachlarz przedsięwzięć, wpływających na podwyższenie jakości życia na wsi i wzrost tożsamości jej mieszkańców z daną wsią. Przedsięwzięcia przyczyniające się do odnowy wsi mają wynikać bezpośrednio z potrzeb mieszkańców danej miejscowości.

Plan Odnowy Miejscowości Kiwity jest dokumentem o charakterze planowania strategicznego i ma na celu stworzenie szczegółowej koncepcji i wizji rozwoju miejscowości. W planie znajduje się analiza słabych i mocnych stron miejscowości oraz analiza szans i zagrożeń. Ocena tych czynników umożliwi wyłonienie kierunków rozwoju wsi oraz określenie kluczowych działań do realizacji.

1. Charakterystyka miejscowości

Plan Odnowy Miejscowości Kiwity na lata 2022-2028 obejmuje swym zasięgiem miejscowość Kiwity położoną na terenie Gminy Kiwity, w powiecie lidzbarskim, w województwie warmińsko-mazurskim.

Rys.1 Usytuowanie województwa warmińsko-mazurskiego na tle kraju

Rys.2 Usytuowanie powiatu lidzbarskiego na tle województwa warmińsko-mazurskiego

Gmina Kiwity położona jest w północno-wschodniej części Polski, w północnej części województwa warmińsko-mazurskiego. Pod względem fizyczno geograficznym obszar gminy Kiwity położony jest na prekambryjskiej platformie wschodnioeuropejskiej w prowincji Nizy Wschodniobałtycko - Białoruskiego w jednostce tektonicznej zwanej syneklizą perybałtycką. Przez obszar gminy przebiega granica dwóch mezoregionów

Równiny Sępolskiej do której zalicza się północny skrawek gminy i Pojezierza Olsztyńskiego do którego zalicza się pozostały obszar.

Obszar, na którym położona jest gmina Kiwity, ukształtowany został w wyniku zlodowacenia północnopolskiego fazy leszczyńskiej i pomorskiej oraz późniejszych procesów rzeźbotwórczych (erozji, denudacji rzecznej).

Dominującą przestrzennie jednostką geomorfologiczną, kształtującą krajobraz gminy jest wysoczyzna morenowa o urozmaiconej, na ogół falistej do pagórkowatej rzeźbie. W rejonie Klutajn, Tolnik Wielkich, Bartnik oraz między Krekolami a Połapinem w krajobrazie dominują wzgórza morenowe oraz kemowe. Od Kierwin w kierunku południowo-wschodnim w postaci podłużnych pagórków tworzących łańcuchowy ciąg w krajobrazie zaznacza się oz, powstały w wyniku akumulacyjnej działalności lodowca.

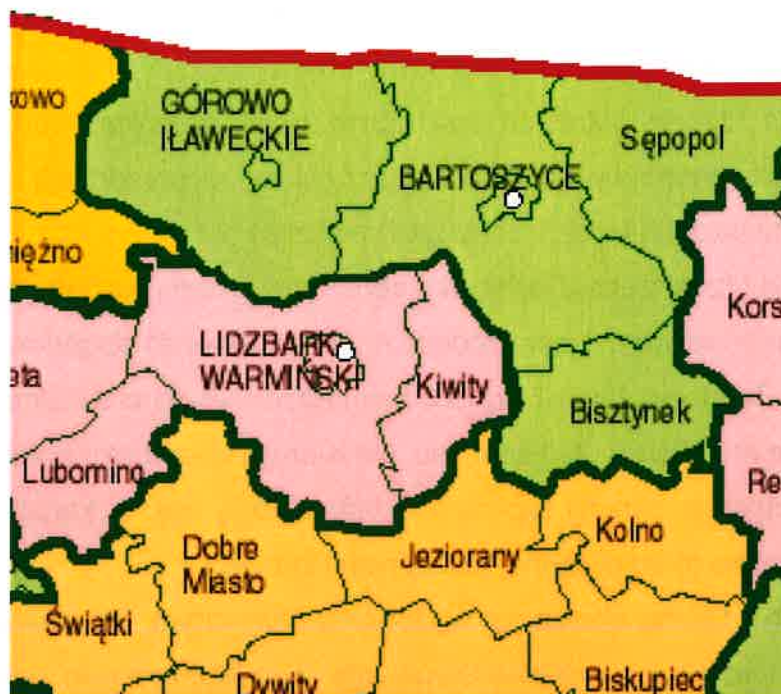
Powierzchnia terenu obniża się w kierunku północnym. Rzędne powierzchni terenu wynoszą od ok. 80 m n.p.m. w rejonie Samolubia, do 153,6 m n.p.m. w rejonie Bartnik.

Rys. 3 Gmina Kiwity na tle Powiatu Lidzbarskiego
źródło: www.zpp.pl

Gmina Kiwity graniczy z gminami: od zachodu –Lidzbark Warmiński, od północy - Bartoszyce, od wschodu – Bisztynek, od południa – Jeziorany.

Powierzchnia gminy wynosi 14,5tys. ha. Na dzień 31 grudnia 2021 r. zamieszkiwało ją 3236 mieszkańców.

Rys. 4 Położenie Gminy Kiwity na tle innych gminy województwa warmińsko-mazurskiego

Gmina Kiwity liczy 18 sołectw skupiających 19 miejscowości.

Sołectwo Kiwity (siedziba gminy), położone jest w środkowo-wschodniej części gminy Kiwity, wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 513 relacji Orneta – Wozławki. Sołectwo Kiwity od północy graniczy z sołectwem Połapin, od południa z sołectwem Bartniki, od zachodu z sołectwami Stoczek i Kobiela, od wschodu z sołectwem Rokitnik.

Rys. 5 Położenie sołectwa Kivity na tle innych sołectw gminy Kivity.

Pod względem fizyczno geograficznym obszar gminy Kiwity, w tym sołectwa Kiwity położony jest na prekambryjskiej platformie wschodnioeuropejskiej w prowincji Niżu Wschodniobałtycko - Białoruskiego w jednostce tektonicznej zwanej syneklizą perybałtycką. Przez obszar gminy przebiega granica dwóch mezoregionów Równiny Sępopolskiej (podprowincja Pobrzeża Wschodniobałtyckiej) do której zalicza się północny skrawek gminy i Pojezierza Olsztyńskiego (Pojezierza Wschodniobałtyckiej) do którego zalicza się pozostały obszar.

Dominującą przestrzennie jednostką geomorfologiczną, kształtującą krajobraz gminy jest wysoczyzna morenowa o urozmaiconej, na ogół falistej do pagórkowatej rzeźbie.

Rys. 6 Panorama miejscowości Kiwity z lotu ptaka

2. Inwentaryzacja zasobów miejscowości

2.1 Historia wsi

Miejscowości znajdujące się w granicach dzisiejszej gminy Kiwity zasiedlane były w latach 1308 - 1376 przez czterech następujących po sobie biskupów i jednego wójta krajowego. W latach 1301 – 1326 biskup Eberhard z Nysy kolonizował środkową Warmię, w tym gminy Kiwity. Tereny, na których znajdują się Kiwity, w czasach tworzenia się państwowości polskiej, były zamieszkiwane przez pogańskie plemiona pruskie.

Niejaki Gerhard von der Muel ubiegał się o nadanie przywileju zezwalającego na

założenie młyna i karczmy na polu osadniczym Kibiten . Biskup przychylił się do jego prośby i w dniu 7 września 1308 roku Gerhard von der Muel przywilej taki otrzymał. Pole osadnicze Kibiten z biegiem lat stało się Kiwitami. Po uzyskaniu łaski biskupa, Gerhard zobligowany był do płacenia grzywny do dnia św. Marcina (11 listopada). Mógł on też łowić ryby w pobliskim stawie. Potwierdzeniem tego faktu było nadanie aktu lokacyjnego, sporządzonego 21 grudnia 1319 roku przez biskupa Eberharda z Nysy. Akt lokacyjny Kiwit wręczony został synowi Gerharda – Gerkowi de Kiwitten.

Odtąd Gerko uważany będzie za..”¹ lokatora, zasadźcę lub po prostu założyciela Kiwit. „...Kiwity zostały zasiedlone przez Niemców już w roku 1319”².

Lokowana wieś otrzymała 30 łanów (1 łan -od 17 do 26 ha³) na polu osadniczym będącym na prawie magdeburskim. Prawo to dawało mu przywilej dziedziczenia i tzw. wolność osobistą. Zasadźca otrzymał 6 wolnych łanów, zaś jeden łan wydzielono na ogrody i łąki. Od dwudziestu trzech łanów pan zwierzchni pobierał czynsz. Po dwóch latach wolnych od płacenia, należało uiszczać w trzecim i czwartym roku po 1)8 grzywny, w piątym i szóstym po 1)4 grzywny, zaś od siódmego po 12 grzywny. Dochody z sądownictwa mniejszego przydzielono lokatorowi, z większego – dzielono między biskupa i wójta krajowego. Otrzymał też prawo do połowu ryb w stawie, a dla zabezpieczenia się przed najazdami Litwinów – prawo zbudowania strażnicy, albo inaczej kasztelu, bastionu. Litwini dosyć często wyprawiali się na te tereny. Ostatnia napaść miała miejsce w roku 1311. Na pamiątkę ostatniej napaści Litwinów na Kiwity w roku 1311 „ na wschodnim końcu muru kościelnego, nad wejściem, umieszczono kamienny szkielet (tzw. „Tod von Kiwite”⁴).

Po uzyskaniu przez Kiwity aktu lokacyjnego, Gerko de Kiwitten otrzymał folwark sołtysi, sołectwo, który to urząd do XVI wieku był dziedziczony.⁵ Wieś rozbudowywała się.

Rok **1319** to początek datowania wsi Kiwity jako parafii. ⁶ Właśnie w tym czasie przyznano proboszczowi dziesięcinę od pługa płaconą w postaci 1 korca żyta i korca owsa w dzień św. Marcina (11 listopada).

---

¹ M.Hein, Historia miasta Bartoszyce 1332-1932, Bartoszyce 2001

² jak wyżej

³ W.Kopaliński, Słownik mitów i tradycji kultury, PIW 1991, s.621

⁴ Ermlandbuch 1989, s. 151

⁵ A.Szorc, Dominium Warmińskie 1243-1772, Olsztyn 1990

⁶ M.Pollakówna, Osadnictwo Warmii w okresie krzyżackim, Poznań 1953 s.143

Prawdopodobnie już w roku 1325 istniał w Kiwitach kościół parafialny. Kościół pod wezwaniem św. Piotra i Pawła wpisano do kronik historycznych w roku 1335.

Zapisy z 10 stycznia 1334 roku mówią, że sołtysem był Gerko, który miał brata Helmucusa. Proboszcz, niestety – nie jest podane nazwisko – wymieniony jest pod datą 20 grudnia 1335 roku, zaś świadkiem tego faktu był sołtys Gerhardus.

W latach 1350 – 1370 powstał kościół na fundamentach z kamieni polnych, o drewnianej konstrukcji i wystroju wewnętrznym w stylu pruskiego rokoka. Kościół posiadał długi korytarz, małą zakrystię i kaplicę.⁷ Miał także ładnie uformowaną wieżę. Patrząc na najstarszy kościół w okolicy znajdujący się w miejscowości Kłębowo, możemy sobie wyobrazić, że kościół w Kiwitach był podobnie skonstruowany.

28 lutego 1361 roku następca biskupa Hermana z Pragi – biskup Jan Stryrock, poświadczył nadanie 10 łanów lasu dla wsi Kiwity. Ówczesny wójt krajowy – Bruno Luter – podał to oświadczenie na ręce sołtysa Gerka. Za las należało płacić czynsz w wysokości ½ grzywny od łanu. Połowę dochodów z nowo powstałej karczmy otrzymywał sołtys. Po raz pierwszy nazwisko proboszcza parafii kiwickiej jest wymienione w dokumentach z 18 listopada 1382 roku. Proboszcz nazywał się Herbardaus (Herburt).

Źródła historyczne z 2 maja 1402 roku mówią, że biskup Henryk Heilsberg potwierdził fakt nabycia przez sołtysa Kiwit Tiedke Sassena i niejakiego Hannusa Distolwena we wsi młyna oraz to, że zostali oni obciążeni czynszem za prowadzenie karczmy leżącej niedaleko plebani przy drodze w kierunku Lidzbarka. Wynika z tego, że w tym czasie rozbudowana już była część przy kościele- plebania i karczma.⁸

Młyn najprawdopodobniej istniał w miejscu, w którym obecnie stoi stary młyn zbudowany przed wojną przez Ernsta Grunwalda. Warunki do prowadzenia młyna były doskonałe. Jak wynika z pracy Gabrielle Kraemer, do wieku XVIII Kiwity miały swoją rzekę która łączyła się z jeziorem Dost w Bartnikach i jeziorem Cloytus w Kierwinach.⁹ Rzeka przepływająca przez Kiwity, nazywana przez mieszkańców Pisą, została zmeliorowana w latach siedemdziesiątych XX wieku i od tamtej pory stanowi Kanał Kiwicki.

Dotychczasowy właściciel karczmy, Henryk Beyer, posiadał ją na wcześniejszych prawach, ale musiał płacić 1 grzywnę czynszu na św. Marcina. Był jednak zwolniony z szarwarku. Po układzie w Krewie, w roku 1385, najazdy Litwinów skończyły się,

---

⁷ G.Hermanowski, Ostrpreussen Lexikon

⁸ tamże, s.342

⁹ G.Kraemer, Das Dorf unserer Ahnen, Bergheim, 1999

rozpoczęły się natomiast „wypadki” wojsk krzyżackich na wieś Kiwity i jej okolice.¹⁰

W jednym z czasopism niemieckich można przeczytać wypowiedź dawnych mieszkańców wsi: „Trzech kiwickich proboszczów zapisało się złotymi głoskami w historii wsi: Herbartus, pierwszy proboszcz wymieniony pod datą 18.11.1382 r. – Johannes Wilde, którego kamień nagrobny znajduje się za ołtarzem w kościele, sprawujący swoje stanowisko po 1481 r., aż do momentu, kiedy został pierwszym sufraganiem Warmii, i – Johannes Wronka pełniący swoją funkcję od 1938 r. do 1946 r. ostatni niemiecki proboszcz w Kiwitach. Niech odpoczywają w pokoju”.¹¹

Wojna trzynastoletnia (1454 – 1466), a następnie wojna pruska (1519 – 1521), przyniosły całej Warmii, w tym K i w i t o m i miejscowościom leżącym w pobliżu, ogromne spustoszenie. Ziemie po bitwach leżały odłogiem, nastąpił duży ubytek ludności pruskiej. Wojska krzyżackie dowodzone były przez wielkiego mistrza księcia Albrechta Hohenzollerna, któremu na pomoc przybyły wojska z Brandenburgii. Przemarsze wojsk plądrowały i demolowały Warmię¹²

W tym czasie proboszczem Kiwit był Jan Wilde, pierwszy biskup sufragan warmiński. Aby zapobiec zniszczeniu wsi Rokitnik, udał się do wielkiego mistrza z prośbą o ocalenie tej miejscowości. Mistrz przychylił się do prośby proboszcza i mimo zniszczenia wielu miejscowości, wieś ta ocalała..¹³

Dwór sufragana w Kiwitach, został spalony, a wraz z nimi wszystkie listy i historyczne dokumenty dotyczące parafii. Jan Wilde, najznakomitsza postać Kiwit, zmarł 17.12.1532 roku w wieku 94 lat. „Za wielkim ołtarzem znajduje się płyta nagrobna biskupa sufragana Jana Wilde (1532)...”¹⁴

„W czasie wojny trzynastoletniej (1454-1466), a następnie w ostatniej wojnie (Reiterkrieg) z Krzyżakami (1519-1521) Warmia uległa olbrzymim spustoszeniom... Wojny te spowodowały duży ubytek ludności pruskiej, która jeszcze około 1400 roku stanowiła na południowej Warmii 75 % ogółu ludności...”¹⁵

Po roku 1525 nastąpił dość długi okres spokoju, co miało duże znaczenie dla gospodarczego rozwoju ziemi warmińskiej. Biskup F. Luzjański, a po jego śmierci, w roku

---

¹⁰ S.Achremczyk, Historia Warmii i Mazur od pradziejów do 1945, Olsztyn 1992

¹¹ Ermlandbuch 1986

¹² Dzieje Warmii i Mazur w zarysie, t.II-OBN w Olsztynie, Warszawa 1983

¹³ G.Kraemer, Das Dorf unserer Ahnen (Thegsten), Bergheim, 1999

¹⁴ M.Orłowicz, Ilustrowany przewodnik po Mazurach Pruskich i Warmii, Olsztyn 1991

¹⁵ F.Lieder, Warmia moich młodych lat, Olsztyn 1986

1523, Maurycy Ferber, popierali odbudowywanie miast i zagospodarowywanie wsi.

Na podstawie zgromadzonych źródeł historycznych można stwierdzić, że w okolicach Kiwit były już cztery młyny (Kiwity, Żegoty, Konity, Samolubie). Prawie w każdej wsi były karczmy. Większość z nich zobowiązana była do wystawienia służby wojskowej. Klutajny, Kiwity, Stoczek, Kobiela i Konity miały prawo do łowienia ryb w pobliskich stawach, zaś tylko Krekole - do polowania na wszelką zwierzynę.

Kiedy generalnym administratorem kapituły został Mikołaj Kopernik., Warmia była suwerenna, miała swoje prawa, warmińskie wojsko, a także herb z barankiem i herb kapitulny ze złamanym krzyżem. Naczelnikami zamków byli burgrabiowie z uprawnieniami sądowymi i administracyjnymi¹⁶.

W Kiwitach proboszczem była jeszcze jedna znakomita postać, która zapisała się złotymi głoškami w historii Warmii, a mianowicie Jan Leo (1572 – 1635), dziejopisarz i autor dzieła pt. *Historia Prussiae* (pierwsze wydanie w Braniewie dopiero w roku 1725), w którym opisał dzieje Prus od czasów najdawniejszych do 1626r..¹⁷

Po latach rozkwitu wsi i miast następuje jeden z najgorszych okresów w historii Warmii. Najpierw nawiedziły ją, dżuma, klęski żywiołowe, a wkrótce najazd szwedzki.¹⁸

W 1602 roku zaraza największe żniwo zebrała w okolicach Lidzbarka Warmińskiego. Brak jest źródeł mówiących o wystąpieniu epidemii w Kiwitach. Można jedynie przypuszczać, że wystąpiła w pobliżu Czarnego Kierza. Nieliczne źródła mówią, że po wygaśnięciu zarazy mieszkańcy tej miejscowości postawili kapliczkę pod wezwaniem św. Jakuba Apostoła Starszego. Za „panowania” biskupa Ignacego Krasickiego wybudowano ją na nowo, a biskup przyczynił się „do jej przyozdobienia”.¹⁹

W latach 1617 – 1648 proboszczem w Kiwitach był Kasper Stoessel.

Przygotowywano się do wojny ze Szwedami (1626-1635 i 1655-1660). Gromadzono broń, szkolono ludzi, zaciągano żołnierzy. O tym, że w Kiwitach i w pobliżu położonych miejscowościach także panowały wojska szwedzkie świadczą kamienne kule wbite w ścianę frontową kościoła, a także piękna legenda o figurce Matki Bożej z kościoła, którą dołączono do pracy.²⁰

W latach 1656 i 1688 zanotowano wsie chłopskie: Kierwiny, Tolniki Wielkie,

---

¹⁶ A.Kopiczko, *Duchowieństwo katolickie Diecezji Warmińskiej w latach 1525-1821*, Olsztyn 2000

¹⁷ *Warmia i Mazury*, praca pod red. S.Achremczyka i innych, Olsztyn 1985, s.303

¹⁸ J.Obłak, *Historia Diecezji Warmińskiej*, Olsztyn 1959

¹⁹ Tamże.

²⁰ O.Berg, *Heimatbrief für den Kreis Heilsberg* nr 10, 2001

Kobiela, Napraty, Bartniki, Stoczek, Kiersnowo, Samolubie, Czarny Kierz, Połapin, Krekole i Żegoty. Wsie wolnych chełmińskich to: Klejdyty, Kłajty, Rokitnik, Konity, Rejsy. Dobra szlacheckie: Klutajny, Mirosław, Maków, Gościechowo, Parkity.

W Kiwitach w roku 1656 mieszkali 2 sołtysi i 14 chłopów. Były dwie karczmy, wieś liczyła 45 łanów. W 1688 roku było tu także 2 sołtysów, 12 chłopów, 1 zagrodnik. We wsi były 1 łan czynszowy, 4 kościelne, 1 1/2 gracialnego, 7 sołeckich i 31 1/2 czynszowych. 2 stycznia 1682 roku biskup Radziejowski wystawił przywilej dla drugiej karczmy. Biskup Michał Radziejowski 8 marca 1685 roku odnowił przywilej lokacyjny Kiwit. Prawne istnienie młyna potwierdził biskup Michał Tungen przywilejem z 26 listopada 1474 roku, a w roku 1700 – biskup Andrzej Chryzostom Załuski.

W roku 1681 proboszczem w Kiwitach był Michał Dombrowski, który potem objął stanowisko osobistego prałata biskupa Radziejowskiego. Był właścicielem Klutajn, które należały do rodziny Dombrowskich. W roku 1706 w swoim majątku zmarł.²¹

W latach 1700 – 1721 rozegrała się wojna północna. To ogromne zniszczenia spowodowane najpierw przez Szwedów, a następnie przez wojska saskie i rosyjskie. Wiosną roku 1704 wojska szwedzkie plądrowały Połapin, Rokitnik i Bisztynek.²²

Dżuma w latach 1709-1710 zabrała na Warmii 12.000 ludzi.²³ W całych Prusach zmarło ponad 200 tysięcy ludzi.²⁴

„Wojny szwedzkie i epidemia dżumy okrutnie okaleczyły ziemię warmińską. Kolejny raz ludzie dźwignęli się z ruin miasta i wioski. Duże inwestycje budowlane przyczyniły się do ożywienia gospodarki. Na Warmii wznoszono dwory szlacheckie, plebanie, kościoły, nowe ratusze i kamienice mieszczańskie. Rozwijały się też rzemiosło i handel. Niezłe dochody przynosiły hodowla zwierząt i uprawa lnu, a jeszcze większe warzenie piwa w browarach wielu miast.”²⁵

Podczas „wojny siedmioletniej w latach 1756 – 1763. Warmia poniosła duże straty materialne, co spowodowało poważny kryzys ekonomiczny.

WARMIA W RĘKACH PRUSKICH

Wielkim ciosem dla Warmii był I rozbiór Polski i jej zagarnięcie przez Prusy. „Prusy

---

²¹ Kronika Żegot

²² O. Berg, Heimatbrief für den Kreis Heilsberg nr 10| 2001

²³ M.Orłowicz, Ilustrowany przewodnik po Mazurach Pruskich i Warmii, Olsztyn 1991, s. 32

²⁴ Warmiacy i Mazurzy, praca zbior. pod red.B.Kuźniewski, Olsztynek 2002 s.24

²⁵ Tamże, s.26

Królewskie , z wyjątkiem Gdańska i Torunia, dostały się w ręce Hohenzollerów. Rozciągnęli więc oni swe panowanie także i nad Warmią.²⁶ Dobra biskupie i kapitulne zostały przejęte przez państwo pruskie. Protestantcy władcy pruscy nastawieni byli wrogo do polskości i katolicyzmu. Odtąd biskup i kapituła mieli się utrzymać z dotacji państwowych. Kolegiata i klasztory zostały skasowane, a ich majątki skonfiskowane. Celem polityki pruskiej było zniszczenie wpływów i znaczenia kościołów przez odebranie im większych własności i zniesienie instytucji kościelnych.²⁷ „Nastąpiła więc sekularyzacja , zeświecczenie Warmii. ..Prusy do zaboru przygotowywały się od dawna

13 IX 1772 rok w asyście wojskowej zerwano gromadząc materiał kartograficzny oraz prowadząc wywiad polityczny i gospodarczy. kapitulne i biskupie godła wieszając dwugłowego orła pruskiego.

Warmia przez 223 lata znajdowała się w granicach państwa krzyżackiego, przez 306 władała nią Rzeczypospolita, a przez 153 lata będzie w państwie pruskim.

Na Warmię przybyli inżynierowie, wojskowi, geometrzy i tłumacze. Specjalne komisje zjechały do każdego komornictwa. Jeździły od miasteczka do miasteczka, od wsi do wsi. Dokonywano spisu zwanego katastrum fryderycjańskim. W roku 1772 było na Warmii 96546 mieszkańców, w tym – 71935 na wsi, a 24612 w miastach. Było 12 miast i 520 wsi. Domów mieszkalnych było 17749. Były również: 112 majątki szlacheckie, 115 jezior, 165 kawałków leśnych, 78 młynów. Prace zakończono w 1773 roku.

Gmina K i w i t y także znalazła się pod rządami pruskimi.

W latach 1751 – 1755, elbląski geograf i miedziorytnik, Jan Fryderyk Endersch (wspólnie z proboszczem z Lubomina, ks. Józefem Tuławskim, który był także matematykiem), sporządził mapę Warmii. Na mapie wyraźnie zaznaczona jest granica Warmii z Prusami, wsie kościelne, dobra, młyny i klasztory. Naniesiono 821 miejscowości, z których 576 z granic Warmii.²⁸

Od roku 1795 zamek w Lidzbarku Warmińskim przestał być siedzibą biskupów warmińskich. Przez jakiś czas była nią Oliwa, a potem, od roku 1945 roku – Frombork.

W roku 1795 biskupem warmińskim został Niemiec książę Karol Hohenzollern.

---

²⁶ A.Wakar, Olsztyn, Olsztyn 1997, s.91

²⁷ S.Achremczyk, Warmia, Olsztyn 2000

²⁸ Tamże.

KIWITY W LATACH 1817- 1914

Spis mieszkańców w roku 1817 wykazał, że Warmię zamieszkiwało 99573 osoby. Jak się ta sytuacja przedstawiała od roku 1817 – do roku 1938 w K i w i t a c h przedstawia poniższa tabela ²⁹ :

Rok	Liczba mieszkańców	Ilość domów
1817	278	43
1846	297	40
1858	342	47
1905	439	67
1925	505	72
1938	434	b/d

Okres od 1820 roku do 1905 to okres intensywnego rozwoju gospodarczego i zaludnienia w Kiwitach:

1. w pierwszej połowie XIX wieku w Kiwitach pobudowano plebanię i ogrodzenie cmentarza przykościelnego z 2 bramami i 3 kapliczkami z XVIII-XIX wieku,
2. 1861r.-władze pruskie wydały zarządzenie o zmeliorowaniu gruntów, powstają przedsiębiorstwa melioracyjne,
3. 1865r.- początek komunikacji kolejowej Lidzbark – Królewiec
4. 10 maja 1873 r.- agencja pocztowa w Kiwitach
5. 1874 r.-powstaje urząd stanu cywilnego,
6. 1882r.-powstają pierwsze spółki zrzeszające właścicieli hodowli bydła zarodowego,
7. 1885r.- w Kiwitach założono telegraf,
8. 1886r.- zakaz krycia dachów słomą,
9. 1900r.-pierwsza pompa mechaniczna do gaszenia pożarów obsługująca Krekole, Kiwity i Rogóż,
10. około 1901 r. powstaje cmentarz parafialny w Kiwitach, 1905- w Krekołach, 1910r.- w Żegotach,
11. w latach 1900-1905 trwały intensywne remonty starych i budowanie nowych szkół we wsiach (Kobiela, Połapin, Tolniki Wielkie, Czarny Kierz, Napraty, Krekole, Żegoty, Kiwity),

²⁹ G.Kraemer, Das Dorf unserer Ahnen, Bergheim, 1999.

12. 1905r.- otwarcie linii kolejowej na trasie Słobity, Orneta, Lidzbark Warm., Sarnowo, Stoczek, Rokitnik- Kętrzyn i oddanie do użytku dworców osobowych w Stoczku, Rokitniku,
13. 1905r.- po otwarciu Lidzbarskiej Spółdzielni Mleczarskiej, w Kiwitach powstaje mleczarnia.

W roku 1861 władze pruskie wydały zarządzenie o zmeliorowaniu gruntów. Mapy terenów leżących dookoła Kiwit, z lat 1755, 1796 i 1802 pokazują liczne stawy i jeziora oraz podmokłe tereny. Jak wynika z opracowania Gabrieli Kraemer pt. „Thegsten” – największymi jeziorami było jezioro Dost w Bartnikach, a także Cloytus w Kierwinach. Wskazuje ona także na istnienie jeziora w Kiwitach, które łączyło się z jeziorem Dost przez rzekę Pisę.

10 maja 1873 r. w Kiwitach powstaje agencja pocztowa. Telegraf.

W roku 1886 wyszło zarządzenie zakazujące krycia dachów domów słomą. Od tej pory dachy pokrywano gontem lub dachówką. Było to spowodowane troską o bezpieczeństwo mieszkańców, ponieważ w tym czasie było dużo pożarów, które trawiły nieraz całe gospodarstwa.

Po okresie ponad 100 letniego spokoju wybuchła I wojna światowa. W sierpniu 1914 r. wojna dotknęła Warmię. Na wiadomość o jej wybuchu w Prusach Wschodnich, zarządzono mobilizację. Siedem dni potem nastąpił atak rosyjskiej armii. I wojna światowa przyniosła kryzys żywnościowy i mieszkaniowy.

28 czerwca 1918 r. traktat wersalski ogłosił plebiscyt na Warmii. Został on przeprowadzony 11 lipca 1920 r. W wyniku głosowania Warmia została w granicach państwa niemieckiego.³⁰

OKRES MIĘDZYWOJENNY

Lata 1919 – 1933 to okres Republiki Weimarskiej.

Rok 1924 to czas elektryfikacji miejscowości w gminie Kiwity. Jest to także czas rozwoju gospodarczego Kiwit .

W Kiwitach był kościół i szkoła, poczta i telegraf, restauracje, stolarnia, kasa oszczędnościowa, mleczarnia słynąca z produkcji znakomitych serów tyłzyckich, masarnia, sklepy spożywcze i tekstylne, rymarz, kuźnia, krawiec damski i męski, szewc,

---

³⁰ S.Achremczyk, Warmia, Olsztyn 2000

stelmach. Dwie siostry zakonne, Szarytki, służyły pomocą, zaś położna, Luzia Kraemer, pomagała rodzącym kobietom.

31 stycznia 1933 r. Adolf Hitler został kanclerzem Niemiec. W kwietniu 1934 r. naczelnym nadprezydentem Prus Wschodnich został gauleitner NSDAP, Erich Koch. Rozpoczął się jednak duży ruch budowlany, koszary i domy rosły wzwyż, poszerzano ulice. Liczba ludności szybko wzrosła. Dla wszystkich była praca i zarobek.

W Prusach Wschodnich powstawały tanie kuchnie, żyło się dostatniej. Zaczęto budować autostradę Elbląg – Królewiec, która dała pracę rzeszom ludzi. Miała ona służyć również celom militarnym..

W Kiwitych w roku 1938 zakończono budowę nowej, pięknej szkoły a także budynku przeznaczonego na siedzibę dla żandarmerii.

Obiekty zabytkowe w Kiwitych:

Miejscowość	Rodzaj obiektu	Skrócony opis	Okres powstania	Numer rejestru zabytków	Data wpisu
Kiwity	kościół z cmentarzem przykościelnym	-kościół p.w. św. Piotra i Pawła, mur., gotyk, restaurowany, -ogrodzenie cmentarza barokowe z 2 bramami i 3 kapliczkami mur.	1350-1370r. 1862r. II poł. XVw. XVIII-XIXw.	A-1144	01.09.68r.
	plebania	Kiwity 36, barokowa bryła bez zachowanej dekoracji elewacji	kon.XVIIIw.	A-1135	01.09.68r.

Rys. 7 Kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła w Kiwitach

2.2 Zasoby społeczne

Liczba mieszkańców miejscowości Kiwity na dzień 31.12.2021 r. wynosiła: 389 osób, co stanowi 12,02% ogólnej liczby mieszkańców Gminy Kiwity.

Poniższa tabela przedstawia szczegółowe dane dotyczące liczby mieszkańców Kiwit według stanu na 31.12.2021 r.:

Lp.	Sołectwo	Ogólna liczba mieszkańców	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn
1	Kiwity	389	204	185

Źródło: Urząd gminy Kiwity

Liczbę mieszkańców poszczególnych miejscowości na terenie gminy Kiwity przedstawia poniższa tabela:

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba ludności na dzień 31.12.2021 r.
1	Bartniki	102
2	Czarny Kierz	124
3	Kiersnowo	83
4	Kierwiny	239
5	Kiwity	389
6	Klejdyty	144
7	Klutajny	240
8	Kobiela	178
9	Konity	61
10	Krekole	260
11	Maków	73
12	Napraty	116
13	Napratki	16
14	Połapin	39
15	Rokitnik	125
16	Samolubie	300
17	Stoczek	169
18	Tolniki Wielkie	179
19	Żegoty	399
	Razem	3236

Źródło: Urząd Gminy Kiwity

Z poniższej tabeli wynika, że na 19 miejscowości na terenie Gminy Kiwity wieś Kiwity znajduje się na drugim miejscu jeżeli chodzi o liczbę mieszkańców i należy do miejscowości o najwyższej liczbie zaludnienia.

Stan ludności miejscowości Kiwity w ciągu ostatnich pięciu lat przedstawia poniższa tabela:

ROK	LICZBA OSÓB
2017	413
2018	407
2019	405
2020	401
2021	389

Źródło: Urząd Gminy Kiwity

Stan ludności w miejscowości Kiwity na przestrzeni ostatnich pięciu ulega niewielkiemu, aczkolwiek stałemu spadkowi. Spadek liczby ludności spowodowany jest w głównej mierze migracjami oraz malejącym przyrostem naturalnym.

2.3 Zasoby przyrodnicze

Całe województwo warmińsko-mazurskie, w tym również teren gminy Kiwity znajduje się w obrębie funkcjonowania obszaru Zielone Płuca Polski. Obszar ten wyróżnia się w skali kraju wysokim standardem środowiska przyrodniczego i ukierunkowany jest na rozwój proekologiczny oraz utrzymanie zrównoważonego rozwoju.

Obszar gminy Kiwity charakteryzuje się mało dynamiczną rzeźbą terenu, urozmaiconą w rejonie Klutajn, Tolnik Wielkich, Bartnik oraz między Krekolami a Połapinem, w tym na terenie sołectwa Kiwityn wzgórzami morenowymi i kemowymi o wysokościach względnych dochodzących do 40 m. Dominującym typem gleb są gleby brunatne właściwe i wylugowane. Występują one niemalże na obszarze całej gminy predysponując gminę Kiwity do rozwoju intensywnej gospodarki rolnej. Gleby słabo urodzajne występują na niewielkich powierzchniach w środkowej części gminy.

Gmina Kiwity charakteryzuje się niską lesistością - powierzchnia lasów w gminie wynosi 2.071,3 ha oraz rozdrobnieniem kompleksów leśnych (o powierzchniach nie

przekraczających kilkuset hektarów). Według rejonizacji przyrodniczo – leśnej lasy na terenie gminy Kiwity należą do Krainy II Mazursko – Podlaskiej, Dzielnicy 1 Pojezierza Mazurskiego. Administrowane są w całości przez nadleśnictwo Bartoszyce. Lasy nie tworzą zwartych powierzchni, rozproszone są w małych kompleksach nie przekraczających kilkuset hektarów. Tereny leśne cechuje bardzo wysoka żyzność siedlisk. Gatunkami budującymi drzewostan są głównie gatunki drzew iglastych (sosna i świerk), duży udział ma również brzoza oraz dąb. Ponadto występuje również olsza, modrzew, jodła, buk, klon, jesion, wiąz, lipa.

Cały obszar gminy Kiwity znajduje się w zlewisku Zalewu Wiślanego w dorzeczu rzeki Łyny. Część zachodnia i południowo-zachodnia (rejon Kierwin, Klutajn, Tolnik Wielkich i Żegot) leży w dorzeczu Symsarny. Udział wód powierzchniowych w ogólnej powierzchni gminy w wysokości 0,06% umiejscawia gminę Kiwity w grupie gmin o najniższym udziale wód powierzchniowych. Większa część gminy leży w zlewni jezior- Jeziora Blanik i jeziora Symsarn.

2.4 Zasoby kulturalno-oświatowe

We wsi Kiwity, będąca siedzibą gminy znajdują się główne ośrodki kulturalno-oświatowe funkcjonujące na terenie gminy Kiwity:

Gminna Biblioteka Publiczna w Kiwitach

Gminna Biblioteka Publiczna w Kiwitach jest placówką kultury obejmująca swym zasięgiem teren całej gminy Kiwity. Jej siedziba znajduje się w tym samym budynku co świetlica wiejska. Biblioteka służy rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb czytelniczych społeczeństwa oraz upowszechnianiu wiedzy i rozwijaniu kultury. Do podstawowych zadań biblioteki jako instytucji kultury zgodnie z ustawą o bibliotekach należy :gromadzenie, opracowanie, przechowywanie oraz ochrona materiałów bibliotecznych , a także obsługa jej użytkowników poprzez udostępnianie zbiorów i prowadzenie działalności informacyjnej i kulturalnej. Biblioteka zapewnia dostęp do nowoczesnego warsztatu informacyjnego w tym :

- do komputerowego katalogu bibliotecznego MAK+,
- bezpłatnego dostępu do Internetu,

Rys. 8 Budynek będący siedzibą Gminnej Biblioteki Publicznej w Kiwitach oraz świetlicy wiejskiej w Kiwitach

Szkoła Podstawowa w Kiwitach

Szkoła Podstawowa w Kiwitach jest samorządową placówką oświatową której organem prowadzącym jest Gmina Kiwity. Do szkoły uczęszczają dzieci w zakresie całej szkoły podstawowej do klas 1 -8. Przy szkole funkcjonuje oddział przedszkolny obejmujący 3 – 4 latki (5 latki) oraz oddział „0” w Szkole Podstawowej w Kiwitach obejmujący dzieci 5 – 6 letnie.

Szkoła posiada halę gimnastyczną, a przy szkole znajduje się kompleks boisk sportowych „Orlik” oraz plac zabaw.

Świetlica wiejska w Kiwitach

Świetlica wiejska w Kiwitach znajduje się w budynku byłego ośrodka kultury.

Świetlica posiada dwie sale widowiskowe, w tym jedna ze sceną oraz zaplecze kuchenne i sanitarne. W pomieszczeniach świetlicy organizowane są wydarzenia kulturalne kierowane do wszystkich mieszkańców gminy.

Ochotnicza Straż Pożarna w Kiwitach

Ochotnicza Straż Pożarna w Kiwitach funkcjonuje jako stowarzyszenia na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach , ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o

ochronie przeciwpożarowej. Jednostka OSP Kiwity posiada dobre warunki lokalowe, mieści się w remizie strażackiej z siedziba Kiwity 75, w której znajdują się boksy garażowe wraz z zapleczem socjalnym. Jednostka OSP Kiwity funkcjonuje w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym. Dysponuje 3 samochodami: marki RENAULT D16 rok produkcji 2019 i marki JELCZ r. produkcji 1991 i Volkswagen T4 r. produkcji 2002 otrzymany w 2020 roku z KW Policji. Natomiast samochód Jelcz jest mocno wyeksploatowany i nie spełnia już wymagań zarówno strażaków ochotników jak i norm stawianych przez Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy

Rys. 9 Remiza Ochotniczej Straży Pożarnej w Kiwitach

Park rekreacyjny

Utworzony na działce nr 282/2 w miejscowości Kiwity, w 2021 r. dzięki uzyskanemu dofinansowaniu ze środków PROW na lata 2014 – 2020. Wykonano prace ziemne, brukarskie i oświetleniowe oraz wyposażono teren parku w altankę, grill, ławki parkowe, kosze na śmieci, nasadzono krzewy i drzewa wieloletnie. Na terenie parku znajduje się również siłownia zewnętrzna. Dzięki zagospodarowaniu tego terenu powstało estetyczne miejsce wypoczynku i rekreacji mieszkańców Kiwit.

2.5 Zasoby infrastrukturalne

ZAOPATRZENIE W WODĘ

Na terenie gminy wszystkie miejscowości, posiadają zbiorowe ujęcia wody oraz sieć wodociągową zbiorowego zaopatrzenia.

Ponad 99,0% ludności gminy korzysta z sieci wodociągowej zbiorowej. Jedynie nieliczne zabudowania w zabudowie rozproszonej, kolonijnej nie są włączone do sieci wodociągowej zbiorczej i ludność zaopatrywana jest w wodę z indywidualnych źródeł – studni wierconych.

Istniejące ujęcia wody pokrywają w większości potrzeby wody pitnej, są zagospodarowane, posiadają hydrofornie i stacje uzdatniania wody. Długość sieci wodociągowej magistralnej i rozdzielczej na terenie całej gminy wynosi 110,3 km.

Na terenie gminy warunki hydrogeologiczne są zróżnicowane. Najkorzystniejszymi warunkami zaopatrzenia w wodę charakteryzuje się północna i południowo-zachodnia część gminy, natomiast w ośrodku gminnym Kiwity parametry ujęcia wody są nieco gorsze. Jakość uzyskiwanej wody wymaga uzdatniania z uwagi na ponadnormatywne ilości Fe i Mn.

Na żadnym zbiorowym ujęciu wody nie występuje deficyt wody.

GOSPODARKA ŚCIEKOWA

Na terenie gminy brak rozbudowanych sieci kanalizacji sanitarnej, jedyną wsią w gminie z oczyszczalnią i siecią są właśnie Kiwity. Sieć kanalizacyjna jest rozprowadzona w centrum wsi jednak ulega ona częstym awariom. Kolonie nadal funkcjonują w oparciu o zbiorniki bezodpływowe.

W Kiwitach znajduje się również oczyszczalnia ścieków jednak jest ona eksploatowana od ponad 15 lat a jej stan techniczny jest już bardzo zły i wymaga ona polnej modernizacji.

KOMUNIKACJA

Droga Wojewódzka 513 (Pasłek – Wozławki) przechodzi przez centralną część miejscowości Kiwity. Droga ta stanowi główny dojazd do okolicznych miast, tj. Lidzbarka Warmińskiego, Bisztynka czy Bartoszyce.

Bezwzględnie stanowi strategiczną pozycję w infrastrukturze wsi. Jej stan jest już obecnie dość słaby, a stopień pogarszania (tworzenie się nowych dziur czy okleinowanie) postępuje szybko. Poprawa nawierzchni poprawi nie tylko komfort jazdy, ale przede wszystkim bezpieczeństwo.

Przez wieś przechodzi również kilka dróg powiatowych oraz gminnych:

- droga powiatowa 1547N – Rogóż - Kiwity
- droga powiatowa 1551N -Połapin – granica gminy
- droga powiatowa 1408N- Kiersnowo -Połapin
- droga gminna 118025N – Kiwity-Rokitnik kol. -Rokitnik
- droga gminna 118023N – granica gminy (Trutnowo) - Kiwity

Stan wszystkich dróg ze względu na dużą podatność na czynniki atmosferyczne wymaga rokrocznie poprawy.

Miejscowość Kiwity jest dość dobrze skomunikowana, we wsi znajduje się przystanek PKS, a środki komunikacji publicznej często kursują przez miejscowość. Przystanek znajduje się przy drodze wojewódzkiej nr 513.

Odległość Kiwity od większych miast:

- Lidzbark Warmiński /miasto powiatowe/ - **14 km**
- Bartoszyce /miasto powiatowe/ - **30 km**
- Olsztyn / miasto wojewódzkie/ - **70 km**

GOSPODARKA GAZOWA

We wsi Kiwity brak gazociągu. Mieszkańcy korzystają obecnie z butli gazowych. Praktycznie wszystkie gospodarstwa wyposażone są w butlowy gaz ziemny.

GOSPODARKA ODPADAMI

Na terenie całej gminy Kiwity nie ma wysypiska śmieci. Odpady z terenu sołectwa Kiwit gromadzone są przez mieszkańców w specjalnie oznaczonych workach i wywożone są przez Międzygminny Zakład Kompleksowego Przerobu Odpadów Komunalnych "Sękity" Spółka z o.o. do stacji przeładunkowej w Medynach obsługiwanej przez Zakład Gospodarki Odpadami Komunalnymi w Olsztynie.

ELEKTROENERGETYKA

Obszar Gminy Kiwity usytuowany jest na terenie działania Zakładu Energetycznego S.A. w Olsztynie w Rejonie Energetycznym Lidzbark Warmiński. Zaopatrzenie w energię elektryczną gminy odbywa się ze stacji 110/15 kV w Lidzbarku Warm. Energia elektryczna do odbiorców doprowadzana jest, w większości poprzez stacje transformatorowe 15/0,4 kV promieniowo podłączone do sieci rozdzielczej 15 kV. Przez teren gminy w północnej części przebiega linia napowietrzna wysokiego napięcia 110 kV Lidzbark Warmiński - Bartoszyce.

POCZTA

Na terenie Kiwit zlokalizowany jest Urząd Pocztowy w miejscowości Kiwity. Swoim zasięgiem obejmuje on całą gminę. Stan techniczny obiektu jest określany jako dobry.

TELEFON/INTERNET

Obsługę mieszkańców Gminy Kiwity, w tym sołectwa Kiwity, w zakresie usług telekomunikacyjnych zapewnia Telekomunikacja Polska S.A. Wszyscy mieszkańcy Kiwit mają możliwość podłączenia się do sieci telekomunikacyjnej światłowodowej. Sołectwo obsługiwane jest przez Rejon Telekomunikacji w Olsztynie.

Ponadto cały teren gminy znajduje się w zasięgu sieci telefonii komórkowej. Mieszkańcy wsi Kiwity mają dostęp do Internetu drogą telefoniczną i radiową.

2.6 Obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców

Za obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, sprzyjający nawiązaniu kontaktów społecznych, ze względu na ich położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne uznaje się obszar położony wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 513 przebiegający

przez centrum wsi Kiwity, tj. na odcinku od budynku w którym znajduje się Biblioteka Gminna w Kiwitach oraz świetlica wiejska, aż do drogi powiatowej prowadzącej w kierunku miejscowości Bartniki, przy której znajduje się Szkoła Podstawowa w Kiwitach.

Wzdłuż tej drogi położony jest Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła, dwa sklepy spożywczo-przemysłowe, budynek siedziby Urzędu Gminy w Kiwitach, remiza OSP w Kiwitach, placówka pocztowa, przystanek PKS, park z siłownią zewnętrzną.

Obszar ten wymaga przede wszystkim zwiększenia bezpieczeństwa (remonty dróg, przebudowa chodników oraz poprawa estetyki terenów zielonych służących integracji mieszkańców wsi.

3. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest efektywna metoda identyfikacji słabych i silnych stron danej miejscowości/organizacji oraz badania szans i zagrożeń, jakie stoją przed miejscowością.

Analiza SWOT zawiera cztery grupy czynników:

1. „mocne strony” – uwarunkowania wewnętrzne, które stanowią silne strony miejscowości i które należy wykorzystać sprzyjając będą jej rozwojowi
2. „słabe strony” – uwarunkowania wewnętrzne, które stanowią słabe strony miejscowości i które nie wyeliminowane utrudniać będą jej rozwój
3. „szansy”- uwarunkowania zewnętrzne, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności wiejskiej, ale które mogą być traktowane jako szanse i przy odpowiednio podjętych przez nią działaniach, wykorzystane jako czynniki sprzyjające rozwojowi miejscowości
4. „zagrożeń” - uwarunkowania zewnętrzne, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności wiejskiej, ale które mogą stanowić zagrożenia dla jej rozwoju

Przedstawiona poniżej analiza mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń jest syntezą poszczególnych obszarów życia sołectwa Kiwity. Ukazuje ona, w oparciu o dostępne zasoby naturalne wsi oraz potencjał społeczny miejscowości mocne i słabe strony sołectwa Kiwity, a także przyszłe aspekty zawarte w szansach i zagrożeniach.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. dobre połączenie komunikacyjne, 2. bogate zasoby środowiska przyrodniczego, 3. brak ciężkiego przemysłu, 4. Położenie w centralnej części gminy z siedzibą administracyjną gminy 5. Położenie na terenie wsi obiektów kulturalno-edukacyjnych (szkoła, biblioteka) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. zły stan infrastruktury drogowej 2. Słabo rozwinięta infrastruktura agroturystyczna, 3. zły stan infrastruktury kanalizacyjnej, w tym oczyszczalni ścieków 4. Słabo wykorzystana baza świetlicy wiejskiej 5. Niewystarczająca liczba zakładów pracy
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. wykorzystanie walorów przyrodniczych miejscowości do rozwoju turystyki, w tym agroturystyki, oraz terenów pod cele przemysłowe 2. poprawa estetyki wsi, 3. wzrost stopnia integracji międzypokoleniowej mieszkańców wsi, 4. wzrost stopnia zainteresowania mieszkańców miast wypoczynkiem na wsi, 5. promowanie i dofinansowanie tworzenia alternatywnych źródeł dochodu na wsi, 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyludnianie się miejscowości 2. ograniczenie kontaktów sąsiedzkich, brak poczucia przynależności do społeczności lokalnej wsi, 3. roszczeniowa postawa mieszkańców, 4. niedostateczna liczba funduszy pomocowych kierowanych na wieś, 5. degradacja środowiska naturalnego, 6. starzenie się społeczeństwa wsi, 7. migracja młodych mieszkańców wsi do dużych ośrodków miejskich, 8. niskie dochody własne gminy,

Wyniki przeprowadzonej analizy SWOT sprzyjają podjęciu działań związanych z poprawą standardu i jakości życia mieszkańców wsi, rozwojem turystyki w oparciu o posiadane zasoby środowiska naturalnego.

4. Wizja rozwoju wsi

Co ma ją wyróżniać?	Estetyka, nieskażone środowisko naturalne, aktywność społeczna mieszkańców wsi
Jakie ma pełnić funkcje?	Mieszkalne, związane z działalnością rolniczą i około rolniczą, agroturystyczna
Jacy mają być mieszkańcy?	Zintegrowani, zaangażowani w działania na rzecz rozwoju wsi, identyfikujący się z miejscowością w której mieszkają
W jaki sposób ma być zorganizowana wieś i jej mieszkańcy?	Prężnie działająca rada sołecka, formalne i nieformalne grupy mieszkańców-stowarzyszenie
Jak ma wyglądać wieś?	Estetyczna, zadbane obejścia gospodarskie
Jakie obyczaje i tradycje mają być pielęgnowane i rozwijane?	Zachowanie lokalnych tradycji, organizacja imprez okolicznościowych
Jak mają wyglądać domy i obejścia?	Czyste, zadbane, estetyczne, ukwiecone
Jaki ma być stan otoczenia i środowiska?	Czyste otoczenie, naturalne i nieskażone środowisko przyrodnicze, naturalna rzeźba terenu
Co ma oferować wieś dzieciom i młodzieży?	Infrastruktura sportowo-rekreacyjna (plac zabaw, bezpieczne boisko sportowe), zajęcia pozaszkolne organizowane w świetlicy wiejskiej, wyjazdy edukacyjno-integracyjne
Jakie mają być połączenia komunikacyjne?	Dobry stan dróg, dogodne połączenia komunikacyjne z większymi ośrodkami miejskimi województwa

Rozwijając koncepcje zawarte w analizie SWOT uczestnicy warsztatów wypracowali wizję co do przyszłego wizerunku miejscowości:

Wizja:

Kompleksowy i zrównoważony rozwój miejscowości Kiwity w oparciu o zasoby przyrodnicze i nieskażone środowisko naturalne podstawą poprawy jakości życia zintegrowanych i aktywnych mieszkańców wsi.

5. Planowane kierunki rozwoju wsi

Zważywszy diagnozę stanu aktualnego zawartego w silnych i słaby stronach analizy SWOT, jak również biorąc pod uwagę przyszłe aspekty rozwoju zawarte w szansach i zagrożeniach,

opracowane zostały kierunki rozwoju miejscowości Kiwity, które sprzyjać będą osiągnięciu powyższej wizji:

Cel I: Rozwój turystyczno-sportowo-rekreacyjny wsi w oparciu o dobrą bazę techniczną i estetyzacja terenów ogólnodostępnych wsi

Jednym z podstawowych elementów warunkujących progres wsi jest posiadanie odpowiedniej infrastruktury technicznej warunkującej rozwój sportowo-rekreacyjny mieszkańców wsi. Posiadanie zaplecza o walorach rekreacyjno-wypoczynkowych nie tylko sprzyja poprawie jakości życia, lecz jest postrzegane jako sposób na ściągnięcie do miejscowości nowych osadników oraz turystów, którzy mogą dać dźwignię rozwoju dla całej wsi. Zgodnie z oczekiwaniami, w parze z poprawą infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, poprawą dostępności miejsc posiadających walory do rozwoju turystyki i rekreacji powinna iść poprawa ładu i estetyki zagospodarowania miejscowości.

Cel II: Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców wsi

W parze z rozwojem bazy sportowo-rekreacyjnej, poprawą stopnia integracji mieszkańców wsi musi iść poprawa stopnia bezpieczeństwa mieszkańców. Stąd też niezwykle ważne jest dbanie o stan nawierzchni dróg oraz wykonanie infrastruktury towarzyszącej tj. chodniki czy oświetlenie, tak aby zapewnić jak najwyższy poziom bezpieczeństwa mieszkańcom wsi.

Cel III: Poprawa stanu środowiska naturalnego

Bogate walory przyrodniczo-krajobrazowe to najcenniejsze zasoby sołectwa Kiwity. Troska o czyste i nieskażone środowisko naturalne, ochrona dóbr przyrodniczych to priorytetowe zadania do realizacji jakie stawiają sobie mieszkańcy wsi Kiwity. Bogactwo świata zwierzęcego oraz roślinnego powoduje, że teren sołectwa Kiwity jest obszarem szczególnie atrakcyjnym turystycznie, niestety coraz bardziej narażonym na degradacyjne działanie człowieka. Dodatkowo bardzo ważnym problemem powodującym duże zanieczyszczenie środowiska jest niedostateczny stan infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej. Stąd tak ważnym jest aby prowadzone były działania mające na celu z jednej strony ochronę zasobów przyrodniczych, natomiast z drugiej umożliwiły w sposób kontrolowany i nieinwazyjny obcowanie z przyrodą.

Cel IV: Rozwój zasobów ludzkich wsi

Jednym z najważniejszych czynników warunkujących sprawny rozwój miejscowości jest jej społeczeństwo. Tylko zżyta, zintegrowana społeczność wsi jest w stanie podołać wszystkim zadaniom jakie stoją przed wsią aby osiągnąć zakładany kierunek zmian. Dzięki organizacji różnorodnych przedsięwzięć skierowanych do mieszkańców Kiwit (spotkania, warsztaty międzypokoleniowe, imprezy integracyjne, wyjazdy edukacyjno-kulturalne) nie tylko nastąpi wyrównanie szans rozwojowych mieszkańców obszarów wiejskich, w stosunku do mieszkańców miast ale nastąpi także integracja i aktywizacja mieszkańców Kiwit, co przełoży się na większą ich aktywność społeczną

6. Harmonogram wdrażania Planu Odnowy Miejscowości

Projekty inwestycyjne

Kierunek rozwoju wsi	Nazwa przedsięwzięcia	Szacunkowa wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji	Źródło finansowania przedsięwzięcia
Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców wsi	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 513	80 000 000,00 zł	2022-2024	fundusze krajowe i zewnętrzne
Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców wsi	Modernizacja dróg gminnych łączących Kiwity z pozostałymi miejscowościami	40 000,00 zł/rok	2022-2028	środki własne gminy, fundusze krajowe
Poprawa stanu środowiska naturalnego	Przebudowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Kiwity	3 000 000,00 zł	2022-2026	środki własne gminy, fundusze krajowe i unijne
Poprawa stanu środowiska naturalnego	Przebudowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Kiwity	1 000 000,00 zł	2022-2026	środki własne gminy, fundusze krajowe i unijne
Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców wsi	Modernizacja i uzupełnienie oświetlenia ulicznego na terenie sołectwa	30.000,00zł	2022-2024	Fundusze gminne i sołectkie
Poprawa stanu środowiska naturalnego	Budowa sieci wodociągowej	300.000,00 zł	2022-2025	środki własne gminy, fundusze

Rozwój turystyczno-sportowo-rekreacyjny wsi w oparciu o dobrą bazę techniczną i estetyzacja terenów ogólnodostępnych wsi	Zagospodarowanie działki wokół świetlicy wiejskiej	65.000,00 zł	2023	zewewnętrzne środki własne gminy, fundusze zewnętrzne
--	--	--------------	------	---

Projekty nieinwestycyjne

Rozwój zasobów ludzkich wsi	Organizacja warsztatów, kół zainteresowań dla dzieci młodzieży	8 000,00 zł/rok	2022-2028	Dostępne fundusze krajowe
Rozwój zasobów ludzkich wsi	Organizacja imprez okolicznościowych dla dzieci	3 000,00 zł/rok	2022-2028	Dostępne fundusze krajowe i unijne, fundusze sołectwa i sponsorów
Rozwój zasobów ludzkich wsi	Organizacja zajęć i zawodów sportowych	3 000,00zł/rok	2022-2028	Dostępne fundusze krajowe i unijne, fundusze sołectwa i sponsorów
Rozwój zasobów ludzkich wsi	Organizacja imprez okolicznościowych, festynów, spotkań mieszkańców wsi	7 000,00 zł/rok	2022-2028	Dostępne fundusze krajowe,

7. Monitorowanie i nadzór realizacji Planu Odnowy Miejscowości

Realizacja założeń Planu Odnowy Miejscowości Kiwity na lata 2022-2028 będzie monitorowana przez Radę Sołecką wsi, Sołtysa wsi oraz Gminę Kiwity.

Monitorowanie i nadzór realizacji będzie się odbywać poprzez:

1. gromadzenie dokumentacji z wykonania poszczególnych zadań
2. organizowanie zebrań wiejskich na których społeczność wiejska będzie informowana o realizacji zadań zawartych w Planie.